

ÂŞIKLAR DİYARI YUSUFELİ - ZOR (ESENKAYA) KÖYÜ

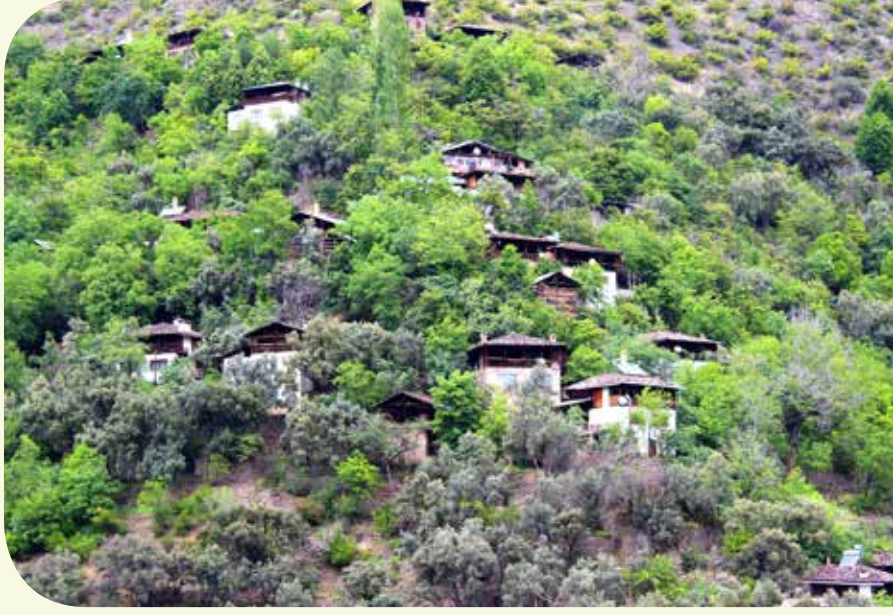
 Ülkü ÖNAL

Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı **Zor** (yeni adı Esenkaya) köyü, çok değerli âşıklar yetiştirmiş bir yerdir. Kendisi de Yusufelili olan merhum Âdil Özder'in, bu köyden yetişmiş değerli âşıklarımızdan Huzurî'yle ilgili çalışmasını gözden geçirdiğim zaman bu köye karşı ilgim daha da artmıştı. O zamanlar Ardanuç Halk Kütüphanesi'nde çalışıyordum. Özder'in başısladığı kitaplar arasında, basılmamış "Yusufelili Huzurî" kitabı da vardı. Bu kitaptan medrese eğitimi almış olan Huzurî'nin, aruz vezniyle de şiir yazan büyük bir şair/âşık olmasına rağmen yeteri kadar tanıtılmadığını fark ettim. Onun öğretmen olan oğlunu aramış, beklediğim alâkayı görememişim. Neyse ki Özder'in bu kitap hazırlığı daha sonra neşredildi. Yusufeli Belediyesi Yayınları'ndan Âşık İzharî ve Âşık Fahrî üzerine de kitaplar çıktı. Cemil Aytekin'in *Zor Köyü* adlı kitabını da burada tebrikle anmalıyım.

Bu sene Zor (yeni adı Esenkaya) köyünü ziyaret ettim. Eski evleriyle çok güzel bir manzarası var. Zeytinlikler arasından köyün meydanına çıktım. Burada oturmuş sohbet eden ihtiyarları selâmladım. Onlarla Huzurî ve diğer âşıklar üzerine konuştuk.

Huzurî'nin torunu emekli öğretmen Ali Çoşkun'un köyde olduğunu söylediler, yanına gittik. Yeni evin yanında yarısı çökmüş Huzurî'nin evini buruk bir şekilde gezdim. Bu evin müze olmasıyla ilgili basında yazılar çıktı ama sonuç alınamadı. Türk Edebiyatına damgasını vurmuş bir âşıkın evi böyle olmamalıydı.

Bölgemizle ilgili çalışmaları olan Yunus Zeyrek: "Vaktiyle Bursa'dan Ankara'ya gelirken yanımda oturan ve Eczacılık Fakültesinde okuduğunu söyleyen genç, Huzurî'nin torunuydu. Ona, Fahrettin Kırzioğlu Hoca'dan bana intikal eden Huzurî'nin defterleri var. Bu defterleri size vereyim, dedim ve kendisine kartımı verdim. Ne arayan oldu ne soran. Maalesef birkaç defa

ev taşıma sırasında bu defterler kaybolmuş olmalı ki hâlâ bulamıyorum." demişi. Eczacının babasına bu meseleyi aktardım. Hanımı: "Evet bir hocayla yolculuk yapmıştı." dedi. Keşke sahip çıkılsaydı Huzurî'nin o çok değerli el yazmaları elimizde olurdu. Belki de ilerde açılır diye umduğumuz Artvin Müzesi'ne konurdu.

İlk defa bu köyde kadınları kameraya çekip bilgi alabildim. Eskiden tandırlar yerin altında olurmuş şimdi yükseltmişler, tandırlar toprağın üzerindedir. Köyde tek oda dikkatimi çekti, konuk odasıymış. Köyde iki tane varmış. Ne güzel insanlar, hâlâ misafirperverler. Türk konukseverliklerini yaşıyorlar. Yolun üzerinde bizim *cecim*, onların *sergi* dediği el dokumasını atmışlardı, müze için alıp getirdim.

Köylüler eskiden gurbete gidip inşaatlarda çalışırlarmış. Bazıları da kamyonla Erzurum'a meyve götürmüş. Bilhassa kara hurma ve zeytin, bu köyün en başta gelen ürünleridir. Bir zamanlar 250 hane olan Zor, bugün 100 haneden ibarettir.

Demokrat Parti döneminin Dışişleri Bakanı Fatih Rüştu Zorlu (1910-1961) da bu köydendir. Bazı kaynaklar, Zorlu'nun dedesi İbrahim'in Rus paşası olduğunu, bu köye gelip yerleştiğini

Zor köyünde Osman Ayık'tan sülâle adlarını not etmişim: *Abogil, Ahmetustagil, Aliustagil, Ayşehocağil, Berigil, Bibigil, Bozbaşgil, Cezayirgil, Cihnağil, Çömlekçigil, Demurgil, Ehtiyargil, Eskoğlagil, Hacigil, Hafızgil, Haligil, Hanogil, Haytagil, Hebazgil, Helfegil, İncagil, İznigil, Kabagil, Kahvecigil, Kessegil, Kortohgil, Kuloğulları, Kupçigil, Mumligil, Musmagil, Nurigil, Osmanefendigil, Serdagil, Uznağil, Terzigil, Tuvologil, Zavorahgil...*

Seksen yaşlarındaki Kadriye Ayık da Zor manileri söyledi bize:

*Çıxem dağlara ben
Baxem yollara ben
Bir güne dayanmazdım
Dayanem yıllara ben.*

*Dağlar dağladi beni
Göran ağıladi beni
Bana zincir kâr etmaz
Gönul bağladi beni.*

*Bu dağlar meşe dağlar
Edrefi köşe dağlar
Yarum siza gâlursa
Yanar yuregim ağlar.*

*Axşam oldi ikindi
Gün tağlara tikildi
Elların yari gâldi
Benim boynum büküldi.*

*Axşam arilar beni
Basti karilar beni
Yarsuz yatağa girsam
Döşek parelar beni*

*Bu tağlar olmasaydi
Çiçegi solmasaydi
Bir ölüm bir ayrilux
İkisi olmasaydi.*

*Reyhan ekdim bitti mi
Yara xaber getdi mi
Dedilar yar evolanmış
Başı göga yeti mi?*

*Qar yağar evlek evlek
Dolandi qara leylek
Dedim bir murat alem
Qoymadi qahpe felek.*

kaydederler. Köyün ihtiyarlarına onu sordum. Mezarının burada olduğunu söylediler. Bu mezara gittim. Çalılıklar içinde kaybolmaya yüz tutmuş olan mezarı temizlemeye çalıştık. O ailenin oturduğu semte *Tuvalogiller* derlermiş. Bölgemizde sülâle adları “-gil”le biter. Bilindiği gibi *Tuva*, Sibirya’da Rusya Federasyonu’na bağlı özerk bir Türk cumhuriyetidir. Zorlu ailesinin büyük dedesi de muhtemelen oradan gelmiştir, diyorlar.

Zorluların şivesi de güzeldir. Ahıska-Erzurum ağzı arasında bir Türkçeyle konuşurlar. Vaktiyle bir arkadaştan dinlemişim: “*Gediyeram, yapıyeram*” şeklinde konuşan Yusufelililerle ilgili şöyle bir hikâye anlatılır:

Yeni vali, makama kadar gelen Zor köyünden bir vatandaşa sormuş:

- *Hangi köylüsün?*
- *Zorliyam efendim!*
- *Niye zorluyorsun rahat ol; hangi köylüsün?*
- *Zorliyam!*
- *Zorlama burası devletin kapısı, ne derdin varsa*

söyle; köyün neresi?

- *Zorliyam!*

Vali kızmış. Araya birisi girmiş ve bu köyün şivesi hakkında açıklama yapmış.

Yusufeliler sakin insanlardır. Hapishanesi yoktur. Diğer ilçelerde yaşanan 1980-12 Eylül öncesi terör olayları bu ilçede yaşanmamıştır.

Zor (Esenkaya) köyünden XVII. Yüzyıldan günümüze kadar *Yarımî, Şerifî, Keşfi, Nihanî, İlhamî, İznî, Huzurî, Zuhurî, Derya, Fahri, İzharî, Perdahî, Molla Osman, Özerî* gibi âşıklar yetişmiştir. Bunların bir kısmı neşredilmişti.